

Tarih & Gelecek Dergisi**Journal of History & Future**

Dr. Öğr. Üyesi
Rıdvan YİĞİT

Kayseri Üniversitesi, Develi Sosyal
ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Tarih
Bölümü, E-posta:
ridvanyigit@kayseri.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2076-6583>

Başvuruda bulundu. Kabul edildi.
Applied Accepted

Eser Geçmişi / Article Past: 29/08/2023 02/09/2023

Araştırma Makalesi**DOI:** <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1352013>**Research Paper****Orjinal Makale / Original Paper**

Esaretin Bedeli: Memlûk Devleti'nin Kıbrıs'ı Fethi Ve II. Jean De Lusignan'ın Esareti

The Price of Captivity: The Mamluk State's Conquest of Cyprus and the Captivity of Jean De Lusignan II

Öz

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de işgal ettiği mühim konumu nedeniyle antik çağlardan beri hâkimiyet mücadelelerine sahne olmaktadır. Fenikelilerden günümüze kadar geçen süreçte tarihî belgelerin tanıklığına başvurulduğunda, bölgesel yahut küresel güçlerin jeopolitik ve jeostratejik nedenlerle adaya sahip olmak için çeşitli girişimlerde bulunduğu görülür. Orta Çağ şartları içinde meseleye bakıldığında ise görülecek tablo, Haçlı Seferleri'nden sonra Doğu-Batı ilişkilerinde yeni bir boyut kazanan hâkimiyet mücadelelerinde Kıbrıs'ın bir anlamda Batının ileri deniz karakolu rolü oynadığı, Memlûk Devleti açısından da korsanlık faaliyetlerini destekleyen bir merkez olduğudur. Ana kaynaklara ve araştırma eserlerine bakıldığında Memlûklerin kuruluşundan önce, kuruluş yıllarında ve adanın fethinin gerçekleştiği 1426 yılına kadar Kıbrıs'tan desteklenen korsanlık faaliyetlerinin olduğu görülmektedir. Memlûklerin bu faaliyetlere karşı tepkisi iç siyasetle yakından bağlantılı olsa da Memlûkler her saldırıya askeri, siyasi, diplomatik veya ekonomik olarak karşılık vermeye çalışmışlardır. Levant'taki son Haçlı varlığı olan Akka'yı ortadan kaldıran Memlûklerin, sadece Lusignan Hanedanlığı kontrolündeki Kıbrıs için değil, aynı zamanda bu bölgede Haçlı kontlukları ve krallıkları kuran batılı güçler için de düşman tanımında üst sıralarda yer aldığı söylenebilir. Nitekim mevcut kaynaklar, Kıbrıs Kralı'nın Kahire'deki esareti sırasında, batılı ülkeleri temsil eden konsolosların Jean de Lusignan'ı kurtarmak için miktarı belirlenemeyen bir fidyeye kefil olduklarını ortaya koymaktadır. Bu bilgi, Haçlı motivasyonlu Batılı güçlerin esir kralı ne pahasına olursa olsun Memlûklerin elinden kurtarmaya hazır olduklarını kanıtlamaktadır.

Memlûk Devleti'nin kuruluş ve teşkilatlanma yıllarında Barsbay ve Kalavun'un önceliği hiç şüphesiz devleti sağlam temeller üzerine oturtmaktı. Bu politika doğrultusunda doğal olarak

ATIF: Yiğit, Rıdvan, "Esaretin Bedeli: Memlûk Devleti'nin Kıbrıs'ı Fethi Ve II. Jean De Lusignan'ın Esareti", **Tarih ve Gelecek Dergisi**, 9/3 (Eylül 2023), s. (625-642)

CITE: Yiğit, Rıdvan, "The Price of Captivity: The Mamluk State's Conquest of Cyprus and the Captivity of Jean De Lusignan II", **Journal of History and Future**, 9/3 (September 2023), pp. (625-642)

kurumsallaşma ön planda tutulmuştur. Memlûk Devleti'nin hemen her bakımdan zirvesi olarak kabul edilen Muhammed b. Kalavun Dönemi'nde hem kara hem de deniz kuvvetlerinin güçlendirilmesine yönelik bazı adımlar atıldığı, ancak sonraki dönemlerde zafiyetler yaşandığı görülmektedir. Sultan Berkuk ile başlayan dönemde ise donanmanın öneminin arttığı söylenebilir. Nitekim dış güçlerin denizcilik alanında attığı adımlar denizde daha güçlü olmak için tedbirler almaya zorlamıştır. Sultan Barsbay'ı Kıbrıs seferini düzenlemeye iten stratejik, güvenlik ve ekonomik boyutların yanı sıra Memlûklerin İslam ve batı dünyasında kendilerini konumlandıkları dinî boyutu da göz ardı etmemek gerekir. Sultan Baybars'tan itibaren hilafetin Mısır'da ihya edilmesiyle Memlûkler kendilerini dünya Müslümanlarının hamisi olarak gördükleri için Kıbrıs merkezli korsanlık faaliyetlerinin Memlûkler açısından iktisadî kayıpların ötesinde aynı zamanda itibar kaybı olarak değerlendirilebileceği açıktır. Bu nedenle Sultan Barsbay Dönemi'nde Memlûkler 1424-1426 tarihleri arasında gerçekleştirdikleri deniz seferleri ile Kıbrıs'ı fethetmiş ve Kıbrıs Kralı II. Jean de Lusignan esir alınmıştır. Bu çalışma Sultan Barsbay Dönemi'nde gerçekleştirilen Kıbrıs seferleriyle ilgili olarak; Aynî'nin kayıtları merkeze alınarak Makrizî, İbn Hacer, İbn Tagribirdî, ve İbn İyas tarafından sefere dair yazılanların tercümesi ve mukayeseli değerlendirmesini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Memlûkler, Sultan Barsbay, Jean de Lusignan, Esaret

Abstract

Cyprus has been the scene of dominance struggles since ancient times due to its important position in the Eastern Mediterranean. The testimony of historical documents from the Phoenicians to the present day reveals that regional or global powers have made various attempts to own the island for geopolitical and geostrategic reasons. When the issue is examined under the conditions of the Middle Ages, it is seen that after the Crusades, Cyprus played the role of an advanced naval outpost of the West in the struggles for dominance that gained a new dimension in East-West relations, and was a centre that supported piracy activities for the Mameluke State. Main sources and research works show that there were piracy activities supported from Cyprus before the establishment of the Mamluks, during their foundation years and until 1426, when the conquest of the island took place. Although the Mamluk response to these activities was closely linked to domestic politics, the Mamluks tried to respond to each attack militarily, politically, diplomatically or economically. It can be said that the Mamluks, who eliminated the last Crusader presence in the Levant - Acre - ranked high in the definition of enemies not only for Cyprus under the control of the House of Lusignan, but also for the western powers that established Crusader counties and kingdoms in this region. As a matter of fact, important sources reveal that during the captivity of the King of Cyprus in Cairo, consuls representing Western countries vouched for an undetermined ransom to rescue Jean de Lusignan. This information proves that the Crusader-motivated Western powers were ready to rescue the captive king from the Mamluks at any cost.

The priority of Baybars and Qalavun during the establishment and organisation years of the Mamlûk State was undoubtedly to establish the state on solid foundations. In line

with this policy, institutionalisation was naturally prioritised. It is seen that some steps were taken to strengthen both land and naval forces during the reign of Muhammad b. Qalavun, which is considered as the peak of the Mamlūk State in almost every respect, but weaknesses were experienced in the following periods. It can be said that the importance of the navy increased in the period starting with Sultan Berkuk. As a matter of fact, the steps taken by foreign powers in the maritime field forced them to take measures to become stronger at sea. In addition to the strategic, security and economic dimensions that pushed Sultan Barsbay to organise the Cyprus expedition, the religious dimension in which the Mamluks positioned themselves in the Islamic and western world should not be ignored. Since the Mamluks saw themselves as the protector of the Muslims of the world with the restoration of the caliphate in Egypt since Sultan Baybars, it is clear that Cyprus-based piracy activities could be considered as a loss of reputation for the Mamluks beyond economic losses. For this reason, during the reign of Sultan Barsbay, the Mamluks conquered Cyprus with their naval expeditions between 1424-1426 and captured the King of Cyprus, Jean de Lusignan II. This study includes a comparative evaluation of the Cyprus expeditions during the reign of Sultan Barsbay by translating and comparing the writings of al-Makrizî, Ibn Hajar, Ibn Tagribirdî, and Ibn Iyas on the expeditions, focusing on al-Aynî's record.

Keywords: Cyprus, Mamluks, Sultan Barsbay, Jean de Lusignan, Captivity

Giriş

Jeopolitik açıdan Doğu Akdeniz'i kontrol etme potansiyeline sahip olan Kıbrıs, antik çağlardan günümüze kadar yalnızca bölge aktörlerinin değil, aynı zamanda bölgeyi kontrol etmek isteyen güçlerin de hâkim olmak istediği bir ada olmuştur. Orta Çağ'ın seyrini belirleyen mühim hadiselerden biri olan Haçlı Seferleri, Doğu Akdeniz dünyasının ve Kıbrıs'ın istikbalini tayin eden sonuçlar doğurmuştur. Kudüs'ün Müslümanlardan geri alınması amacıyla tertip edilen Haçlı Seferleri esnasında İngiltere Kralı Richard bizzat iştirak ettiği sefer sırasında Kıbrıs'ı işgal etmiştir. *Aslan Yürekli* lakabıyla bilinen Richard tarafından önce Templier Tarikatı'na sonra da Guy de Lusignan'a verilen Kıbrıs, bölgedeki İslam devletlerine karşı planlama, strateji geliştirme ve korsanlık faaliyetleri ile onlar üzerinde baskı kurma eylemlerinin merkezi olmuştur.

Memlûkler, hilafeti himaye eden bir devlet olarak fiilî hâkimiyet alanlarını da aşan bir siyaset izlemiştir. Kuruluş dönemi hükümdarları diyebileceğimiz Baybars ve Kalavun bir yandan Memlûk Devleti'ni sağlam temeller üzerine oturtmaya çalışırken diğer yandan Haçlı refleksiyle hareket eden bölgeler üzerinde baskı kurma politikası izlemiştir. Eşref Halil ve selefleri döneminde ise kara ordusu marifetiyle fethedilebilecek yerler fethedilmiş ya da yukarıda bahsedilen haçlı motivasyonu ile hareket etme ihtimali olan siyasal yapılar etkisiz hale getirilmiştir. Muhammed b. Kalavun Dönemi'nden itibaren Memlûkler İslâm dünyasının tartışmasız lideri konumuna yükseldiyse de, devlet sisteminin iç işleyişinden kaynaklanan ve çalışmanın konusu dışında kalan siyasi çekişmeler nedeniyle Memlûkler Kıbrıs merkezli tacizlere maruz kalmaya devam etmiştir. Bilhassa Memlûk kara ordusu ile donanması arasındaki orantısız güç, günümüz tarihçilerinin de üzerinde tartıştığı bir

konu olmaya devam etmektedir. Guy de Lusignan'ın torunlarından olan ve Lusignan hanedanının son parlak mümessili olarak tanımlanan Janus de Lusignan Dönemi'nde (ö.1432) Memlûkleri hedef alan korsanlık ve yağma faaliyetleri Sultan Barsbay'ın Kıbrıs'ı almak üzere harekete geçmesinde etkili olmuştur.

Seferlerin neden yapıldığı, kuşatma süreçleri ve adada yaşananlarla ilgili olarak; Makrizî, Aynî, İbn Hacer, İbn Tagribirdî ve İbn İyas'ın notlarının, seferlere katılmış gazilerin ifadelerine ve özellikle Emir Çeribaş'ın sultana gönderdiği mektuba dayandığı anlaşılmaktadır. Seferlerde yaşananlarla ilgili olarak İbn Hacer ve Makrizî'nin birbirine yakın ifadelerle tarihe not düştüğü görülürken, Aynî tarafından verilen bazı bilgilerin diğerlerinden farklı ve orijinal bilgiler olduğu görülmektedir. Makrizî'ye sıklıkla atıf yapan İbn Tagribirdî seferlerle ilgili alıntılar yapmakta ve sonra da kendi değerlendirmeleriyle Kıbrıs'ın fetih sürecini ortaya koymaktadır. Adı geçen mühim tarihçilerin eserlerini görerek genel bir değerlendirme yapan İbn İyas ise daha sade bir anlatımla Memlûklerin Kıbrıs seferleri hakkında mühim bilgiler vermektedir.

1. Memlûk Devleti'nin Kıbrıs Seferlerinin Kısa Tarihçesi

Antik çağlardan itibaren Fenikeliler başta olmak üzere birçok devletin Doğu Akdeniz'de egemen güç olabilmek için mücadele verdiği bilinmektedir. Kıbrıs'ın stratejik konumu düşünüldüğünde ve gemi teknolojisindeki ilerlemeler hesaba katıldığında bu adanın ehemmiyetinin Memlûkler döneminde daha da arttığına hükmedilebilir. Devletin kurucu kadrosu içerisinde yer alan hükümdarlardan Baybars ve Kalavun'un haçlılarla yaptıkları mücadelede kılıçla beraber diplomasiyi de bir araç olarak kullandıkları bilinmektedir. Muhammed b. Kalavun Dönemi'nde bölgenin baskın gücü konumuna ulaşan ve kara savaşlarında kazandığı başarılarla üstünlük sağlayan Memlûklere karşı, ilk zamanlardan itibaren papalık başta olmak üzere batılı güçler deniz ticaretini engelleme ve korsanlık faaliyetleriyle Memlûklere zarar verme politikasını hayat geçirmeye çalışmışlardır. Ancak bu politikanın temel açmazı, izlenen politikanın Memlûkler kadar muhataplarına da iktisadi açıdan zarar vermesiydi. Zira İtalyan şehir devletleri başta olmak üzere Memlûklerle ticaret yapan güçler, papalığın aksi yöndeki taleplerine rağmen Memlûklerle ticareti sürdürmüştür.

Muhammed b. Kalavun'un halefleri zamanında yaşanan siyasi istikrarsızlık sürecinde olduğu gibi Berkuk sonrası dönemde de Kıbrıs, Memlûklere karşı batının geleneksel baskı politikasının ana üslerinden biri olmaya devam etmiştir. Melik Müeyyed Şeyh Dönemi'nde Kıbrıs merkezli korsanlık faaliyetlerine son verilmesi konusunda taraflar arasında bir mutabakat sağlandıysa da, müteakip dönemde bu anlaşmaya uyulmadığı görülmektedir. Bu ortamda Sultan Barsbay'ı, Kıbrıs seferi düzenlemeye iten stratejik, güvenlik ve iktisadi boyutlar yanında Memlûklerin İslam ve batı dünyasında kendilerini konumlandığı dinî boyutun da gözden kaçmaması gerektiği kanısındayız.¹ Barsbay'ın Kıbrıs seferleriyle ilgili bilgiler veren Makrizî, Aynî,² İbn Hacer, İbn Tagribirdî ve İbn İyas'ın sefere dair

-
- 1 Adanın el değiştirmesi hakkında bk. Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Çeviri: Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015, s. 377; Orta Çağ'da Hıristiyanlık motivasyonu ile Müslümanlara karşı mücadelede etkin olan tarikatlar hakkında temel bir değerlendirme için bk. Ramazan Şeşen, "Dâviyye ve İsbiteriyye", *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 9, 1994, s. 19-21.
 - 2 Bedreddin Mahmud b. Ahmed el-Aynî, *İkdü'l-Cüman fi Tarihi Ehli'z-Zaman*, C. 19, *Topkapı Sarayı Müzesi, Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi*, No:2396. (Kullanılan kaynağın sayfaları hali hazırda kurşun

yazdıkları tarafımızdan tercüme edilerek mukayeseli değerlendirmeleri yapıldığında, seferle ilgili dinî söylemlerin oldukça yoğun kullanıldığı, Memlûk askerlerine *mücahit*, müdafilere de *küffar* denildiği müşahede edilmiştir.³ Adı geçen müellifler, sefere çıkan askerlerin tekbir ve tehlillerle uğurlanması ve Kıbrıs'taki büyük haçın Memlûklerin eline geçmesi gibi olayları destansı bir tarzda anlatmaktadır. Bu durum Sultan Barsbay'ın Kıbrıs seferlerindeki yegâne motivasyonunun, İskenderiye'nin yağmalanmasında yahut Suriye sahillerinde Memlûklerin maruz kaldığı korsanlık eylemlerinde gördüğü zararı telafi etmek olmadığını göstermektedir.

2.1. I. Kıbrıs Seferi

Bilimsel tarih yaklaşımı, tarihi olayların nedenlerini tetkik ve sonuçlarının sonraki süreçlere etkilerini ortaya koyma prensibine dayanır. Çalışmanın giriş kısmında temas edildiği gibi Kıbrıs, Memlûklerin Doğu Akdeniz'e hâkim olma politikası önünde siyasi ve iktisadi açılardan engel teşkil etmekte, korsanlık faaliyetleri ile de Memlûk gemilerine ve sahil bölgelerine zarar vermektedir. Konuyla ilgili kısımlarının tam metin tercümelerini yaptığımız beş Memlûk kaynağı, Sultan Barsbay'ın yönetime geçmesinden kısa bir süre önce Memlûklerle Kıbrıs krallığı arasında yapılan bir anlaşmanın bozulmasının savaşlar serisini tetiklediği yönünde bilgiler vermektedir. İbn Hacer tarafından 818 yılı olayları (M.1415-1416) anlatılırken verilen bir bilgi Kıbrıs'ta esir edilmiş 500 Müslüman'ın Akboğa en-Nizâmî tarafından fidye karşılığı kurtarıldığını göstermektedir.⁴ Başlı başına bu bilgi Memlûklerin korsanlık faaliyetlerinden yalnızca iktisadi açıdan zarar görmediğini, aynı zamanda onları esaret hayatına mahkûm eden sonuçları da olduğunu kanıtlamaktadır. Barsbay'ın saltanatının ilk yıllarında Dimyat'a baskın yapan haçlıların, içinde yüzün üzerinde Müslümanın bulunduğu iki gemiye saldırmasının sultanın Kıbrıs politikasının netleşmesinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.⁵

Sultan Barsbay Dönemi'nde Kıbrıs'a kaç sefer yapıldığına dair Memlûk müelliflerinin bazı farklı bilgiler verdiği görülmektedir. İbn Hacer, *İlk Kıbrıs Gazvesi* ve *Büyük Kıbrıs Gazvesi* başlıklarıyla ikili bir taksimi tercih ederken, Aynî, üç seferi de detaylarıyla anlatmaktadır. Kaynaklarımız arasındaki bu farkın nedenini, İbn Hacer'in 827 yılında gerçekleşen seferi bir anlamda keşif seferi gibi telakki etmiş olmasına ve müstakil bir deniz seferi saymamasına bağlamaktayız. İncelenen beş kaynaktaki bilgiler topluca değerlendirildiğinde Barsbay Dönemi'nde Kıbrıs'a üç sefer yapıldığına hükmetmek mümkündür. Zaten İbn Hacer de 827 yılında (M.1423-1424) Memlûklerin 600 piyade

kalemle numaralandırılmış olup, çalışmada sayfa numaralarına sadık kalınmıştır).

- 3 Makrizî, *es-Sülûk* adlı meşhur eserinin yanı sıra, içinde birçok kendi akrabası ve arkadaşının da biyografisinin olduğu *Dürerü'l-Ukudü'l-Feride* adlı eserde Janus de Lusignana'a da yer vermektedir. Detaylı bilgi için bk. Ebü'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Ali b. Abdülkadir Makrizî, *Dürerü'l-Ukudü'l-Feride fi Terâcimi'l-Ayani'l-Müfide*, C.1, Thk: Mahmud el-Celîlî, Darü'l-Garbi'l-İslamî, Beyrut 1423/2002, s.582-584.
- 4 Ebü'l-Fazl Şihâbüddin Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer Askalânî, *İnbâü'l-Gumr bi-Ebnâi'l-Umr*, C. 3, Thk: Hasan Habeşî, Cumhuriyyetü Mısır el-Arabiyye el-Meclisü'l-A'la Li'ş-Şütüni'l-İslamiyye, Kahire 1396/ 1972, s. 53.
- 5 Müslüman gemilere haçlıların düzenlediği saldırıya mukabele etmek için Barsbay'ın verdiği tepkiler ve aldığı tedbirler için bk. İbn Tagribirdi, *en-Nücümü'z-Zâhire fi Mülûk-ü Mısır ve'l-Kahire*, Thk: Muhammed Hüseyin Şemsuddin, C. 14, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1423/1992 s. 266.

ve 300 süvariden oluşan bir askerî birlikle Kıbrıs'a gittiklerini, aynı yılın sonlarında (20 zilkade) 1600 esirle döndüklerini yazmaktadır.⁶ Ancak dönemin şartlarına göre kapsamlı ve planlı bir sefer olduğunu anladığımız bu çıkarmaya kaç geminin katıldığına, Kıbrıs dönüşünde esir alınan insanların ve ganimetin nasıl taşındığına dair sorulara dönemin ulaşabildiğimiz hiçbir kaynağı net cevap vermemektedir. İbn Hacer 828 yılı olaylarını anlatırken, bir önceki yılda gerçekleştirilen seferin sultan Barsbay'ı yeni bir sefer yapma konusunda cesaretlendirdiğini vurgulamaktadır.

Sultan Barsbay'ın Kıbrıs seferleri ile ilgili detaylı bilgiler veren Aynî tarafından gösterilen sefer gerekçelerini hem genel nedenler arasında saymak hem de I. Seferin nedeni olarak görmek mümkündür. İbn Hacer ise bu süreçte Kıbrıs Krallığı'nın baskın yapma ihtimali nedeniyle Sultan Barsbay'ın; Trablus, İskenderiye, Dimyat ve Beyrut'a hazırlık emri verdiğini, sahil bölgelerinde müteyakkız halde bulunulmasını istediğini yazmaktadır.⁷ Aynî, Kıbrıs krallığının korsanlık faaliyetlerini sefer gerekçesi olarak sunmaktadır. Barsbay'ın, Anadolu'dan Dimyat ve İskenderiye'ye gelen gemilerin baskına uğraması üzerine sefer kararı aldığını vurgulayan müellifin ifadeleri, aynı zamanda Memlûk-Osmanlı ticari ağına da ışık tutması açısından kıymet taşımaktadır. Kıbrıs'ın fethinin üç aşamada gerçekleştiğinin de altını çizen müellife göre ilk sefer 827 yılında yapıldı.⁸ Bu sefer esnasında Barsbay, Yaşbek el-Harun ve Ayas et-Tavil komutasında 70 kişilik bir birlik hazırlamıştı. Aynî, sonradan katılanlarla mevcudun arttığını söylese de Memlûk birliklerinin yekûnuna dair herhangi bir sayı vermemektedir. Barsbay döneminde Kıbrıs'a gerçekleştirilen bu ilk sefer beş gemi ile yapılmıştı. Sefer güzergâhının Kahire-Beyrut-Trablus-Kıbrıs istikametinde gerçekleştiği ve Limasol'a ulaşıldığı görülmektedir. Verilen bilgilerden, adanın bazı bölümlerinin Memlûkler tarafından yağmalanarak esirlerle beraber salimen dönüldüğü sonucunu çıkarmak mümkün görünmektedir. Memlûkler aynı seferde esirler dışında çeşitli ganimetler de ele geçirmiş ve bunlar sultana sunulmuştu.⁹ Ganimetlerin miktarı ve maddi değeri hakkında Aynî herhangi bir bilgi vermiyorsa da beş gemiden oluşan bir filonun mütevazı bir kazanç ve moral üstünlüğü ile dönmüş olabileceğini tahmin etmek güç değildir.

Sefere iştirak eden emirlerden birinin adı Aynî tarafından *Sermaş Kaşuk* imlasıyla verilirken, İbn İyas'ın, *Cerbaş Kaşık* kullanımını tercih ettiği görülmektedir. Onun verdiği bilgiye göre 828 yılı Ramazan ayında Trablus'tan gelen bir habere göre, Hâcibülhüccâb

6 İbn Hacer, *age*, s. 330; Ülkemizde Memlûk Tarihi araştırmaları konusunda ilk akla gelen isimlerden biri olan Fatih Yahya Ayaz, Memlûk-Kıbrıs ilişkileri konusunda müstakil bir eser kaleme almış olup müellif, kitabının bir bölümünde adanın fetih sürecini kaynaklara dayalı olarak işlemektedir. Ağırlıklı olarak dönemin çağdaşı olan isimlerin kayıtlarıyla ortaya koymaya çalıştığımız fetih sürecinin mukayeseli bir değerlendirmesi için bahsedilen kitaba müracaat edilebilir. İlgili bölümler için bk. Fatih Yahya Ayaz, *Memlûk-Kıbrıs İlişkileri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2016, s.79-115; Aynı konuda yazılmış ve daha geniş bir tarihî süreci inceleyen bir başka çalışma için bk. Ergun Üstün, "Memlûk Devleti'nin Kıbrıs'ı Hâkimiyeti Altına Alması", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, Aralık 2018, C. 1, S. 1, s. 26-42.

7 İbn Hacer, Kıbrıs donanmasının ihtiyaç duyduğu temiz suyu temin etmek için *Nehrü'l-Kelb* bölgesine geldiğinde Memlûk baskınına uğraması sonucunda geri çekildiğini yazmaktadır. Bu ayrıntı Barsbay'ın direktifleri doğrultusunda Memlûklerin iyi bir savunma stratejisi uyguladığını göstermektedir. Detaylar için bk. İbn Hacer, *age*, s. 346.

8 Aynî, *age*, s. 572.

9 Aynî, *age*, s. 572.

Emir Cerbaş ve askerleri Kıbrıs'ta zafer kazanmıştı.¹⁰ Bu haber üzerine yedi gün boyunca kalede ve emirlerin ikametgâhlarında zafer davulları çalındı. Dört mezhep kadısı ve eşrafın ileri gelenlerinin hazır bulunduğu bir ortamda Kahire'nin bir hafta boyunca süslenmesi istendi. Haberciler bu haberi uzak diyarlara kadar ulaştırdı.¹¹

2.2. II. Kıbrıs Seferi

Aynî'nin verdiği bilgilerden hareketle, ikinci Kıbrıs seferinin 13 Recep 828 tarihinde sultan Barsbay tarafından sefere iştirak edecek askerlere para dağıtmasıyla fiilî olarak başladığı tespit edilebilir.¹² Sefere iştirak eden ordunun mevcudu hakkında da bilgi veren müellifin kayıtlarına göre; Memâlik-i Sultaniye'den 400 kişi, Mukaddemü'l-Elf'ten 10 kişi, Tablhane'den 2 kişi, battaldan da çok sayıda katılım olmuştu. Ayrıca ordu, farklı grup ve sınıflardan kişiler tarafından da takviye edilmişti. Kıbrıs'ı kuşatmak üzere sefere çıkan birliklerin hareketliliğinin iki hafta kadar devam ettiği anlaşılmaktadır. Aynı kaynaktaki bilgilere göre, ilk kabile Kahire'den 13 Recep tarihinden itibaren yola çıkmış, 27 Recep Perşembe son birlikler şehri terk etmiştir. Dimyattan 20 Şaban Cumartesi günü denize açılan kabile 23 Şaban Salı günü Beyrut'a ulaştı. 5 Ramazan Cumartesi günü Beyrut'tan ayrılarak aynı gün Trablus'a ulaşılar. Burada dinlenmek için birkaç gün konaklayan Memlûkler, hazırlıklarını gözden geçirerek, eksiklerini tamamlayarak sefere devam ettiler. Trablus naibi Emir Hüsrev askerlerin her türlü ihtiyacını karşıladı. Ardından Trablus'tan 14 Ramazan Pazartesi günü yola çıkan kabile 19 Ramazan cumartesi günü, atlar ise ertesi gün Magosa'ya ulaştı.¹³

Aynî'nin atlar ile ilgili olarak verdiği bilgi iki yönden dikkat çekicidir. İlki, atların kuşatmaya askerlerin gelişinden sonraki gün ulaştığı, ikincisi de Memlûk ordusunda yedi atın bulunduğu dair bilgidir. Şayet baskı hatası ya da eksik bir bilgilendirme yoksa yalnızca yedi atın Kıbrıs'a götürülmesi, atların sadece komuta heyetinin kullanması için götürüldüğü yorumuna imkân verir. Kafilenin Kıbrıs'a ulaştığında keşif amacıyla önceden oraya gelmiş memlûklerle buluştuğuna dair bilgiler, çıkarma stratejisinin iyi organize edildiği ve planlı hareket edildiğini göstermektedir. Memlûklerin adaya çıkışından kısa bir süre sonra Kıbrıs kralının kardeşinin de aralarında bulunduğu 300 atlıdan oluşan Kıbrıs kuvvetleriyle bir savaş yapıldı. Memlûk kuvvetlerinin, kendilerinden sayıca üstün olan Kıbrıslılarla yaptığı savaşta gösterdikleri kahramanlıklar ve zafere olan inançlarına da vurgu yapan Aynî, yapılan savaşta 15 Kıbrıs askerinin öldürüldüğünü, 50'den fazlasının yaralandığını ve Müslümanlardan iki kişinin şehit düştüğünü yazmaktadır.¹⁴

10 Ebü'l-Bereket Zeynüddin Muhammed b. Ahmed İbn İyas, *Bedai'üz-Zühûr fi Vekâyii'd-Dühûr*, Cilt 1/I, Thk: Muhammed Mustafa, Müessesetü'r-Reyyan el-Ma'hedü'l-Almani li'l Ebhasi's-Şarkıyye, Beyrut 1431/ 2010, s. 100.

11 İbn İyas, *age*, s. 100.

12 Aynî, sefere katılan emirlerin adlarını da vermektedir. Listede; Hâcibülhüccâb Sermaş Kaşuk, büyük emirlerden Kara Murad Hoca, Yaşbek ve Kansuh dışında Gümüşboğa el-Ahmedî ile Akboğa en-Nâsırî'nin adı geçmektedir. Tam liste ve listede yer alan isimlerin görevleri hakkında bk. Aynî, *age*, s. 573.

13 Aynî, *age*, s. 573.

14 Aynî, *age*, s. 574.

Savaş sonunda Kıbrıslı kadın, erkek ve çocuklardan oluşan 30 kişilik bir grubun esir edildiği, birçok kilisenin yakıldığı veya zarar gördüğü anlaşılmaktadır. Ardından Magosa'dan 25 Ramazan Çarşamba gününün gecesinde bir grup memlûk ayrıldı. Sonradan adayı terk eden grupla ertesi sabah *Re'sü'l-Acûz* bölgesinde buluştular.¹⁵ Müslümanların adadan ayrılmaya yöneldiği sırada Kıbrıs'a ait çeşitli gemilerin önleme faaliyeti yaptıkları görülmektedir. Sahil bölgesinde gerçekleşen ve iki gün süren deniz muharebesinden sonra Memlûkler tekrar adaya çıktılar.¹⁶ Memlûklerle Kıbrıs Krallığı'na ait birlikler arasında yaşanan savaşa dair teknik bilgiler veren İbn Hacer ise Aynî'nin boşluğunu doldurmakta ve önleme yapan gemilerin sayısının 10 olduğunu belirtmektedir. Aynı kaynak Kıbrıslıların 1.000 şövalye ve 3.000 piyadeden müteşekkil kara ordusunun Memlûk ordusuyla doğrudan bir savaşı ilk etapta kabul etmeyerek geri döndüğünü yazmaktadır.¹⁷

Savaşın safahatı hakkında bilgi veren Aynî'ye göre, ilk başta Memâlik-i Sultaniye'den yaklaşık 30 kişi karaya çıkınca Kıbrıslılar onlara saldırdı. Yapılan savaşta 15 Kıbrıslı öldürülürken 60 kişi de yaralandı. Akabinde Müslümanlar Mellaha'ya girerek oradaki köyleri ateşe verip kiliselerini yıktılar. Magosa'dan ve Mellaha'dan getirilen esirlerin toplam sayısı aynı kaynağa göre 492 idi.¹⁸ Aynî tarafından verilen bir bilgi savaşta kullanılan silah teknolojileri hakkında da bir fikir vermektedir. Aynî, Kıbrıs kralının silahlarla gönderdiği bir gurubun Müslümanlar tarafından yakalanması sonucunda ele geçirilen bir silahtan bahsetmekte ve bu silahın üç tekerlekli bir savunma gereci olduğunu vurgulamaktadır.¹⁹ İbn Hacer, Kıbrıs Kralı II. Jean de Lusignan'ın (Memlûk kaynaklarında *Ceynus b. Cak*) hazırlattığı 4 büyük zeredhanenin de Memlûkler tarafından ele geçirildiğine dair bilgiler sunmaktadır.²⁰ Bu bilgi Memlûklerin Kıbrıs seferinde yalnızca öz kaynaklarına dayanmadığı, sefer esnasında düşman unsurun mühimmatını azaltarak kendi saldırı gücünü artırdığını göstermesi yönüyle önemlidir.

Aynî, Memlûklerin bir çatışmalar dizisi ardından zafere ulaştığını, ancak bunun ölüm ve esaret şeklinde farklı kayıplara mal olduğunu yazmaktadır. Çatışmalardan birinde Kıbrıslıların eline düşen 12 Memlûk askerinin kaçmaya teşebbüs ettiği ve yedisinin tekrar yakalanmasına rağmen 5 Memlûk askerinin kaçmayı başararak Memlûk ordusuna katıldığı kayıtlardan anlaşılmaktadır. Bu olayı, 5 Memlûk askerinin hürriyetlerine kavuşmasından daha önemli kılan hususlar olduğu açıktır. Zira onların verdiği bilgiler Kıbrıs savunması sürecinde Lusignan yönetiminin aldığı yardımlar hakkında da bilgi vermektedir.

15 Aynî, *age*, s. 574.

16 Aynî, *age*, s. 574.

17 İbn Hacer, *age*, s. 347.

18 Ortaçağa dair diğer kaynaklarda da benzerlerine tesadüf edildiği gibi Memlûk tarih yazıcılığının problemli alanlarından biri bilgilerdeki tutarsızlıktır. Buna, aynı kaynağın farklı sayfalarında rastlanan tutarsız bilgiler de eklenebilir. Çalışmayı hazırlarken incelediğimiz beş farklı kaynaktan rastladığımız tutarsızlıkların başında tarihler ve sayısal bilgilerdeki uyumsuzluklar gelmektedir. O günün koşullarında güvenilir istatistikler ve resmi kaynakların sınırlı olması nedeniyle bu uyumsuzlukların bir noktaya kadar mazur görülebileceği, ancak olayın genelini etkileyecek tutarsızlıklara ihtiyatlı yaklaşılması gerektiği kanısındayız. Esir sayısı ve adadan ayrılış tarihleri ile ilgili bazı tutarsız bilgiler için bk. Aynî, *age*, s. 575.

19 Aynî, *age*, s. 575.

20 İbn Hacer, *age*, s. 347.

Kurtulanların verdiği bilgilere göre Venedikliler Kıbrıs krallığına, içinde koliler dolusu mühimmat ve giyecek olan yardım gemisi göndermişti.²¹

İbn Hacer, Memlûk zaferinin Şevval ayı başlarına denk geldiğini söylerken, Aynî tam tarih vermek suretiyle II. Kıbrıs Seferi'nin 6 Şevval Salı günü Memlûklerin adadan ayrılmasıyla sonuçlandığı bilgisini vermektedir. Dönemin istatistiklerinin sıhhat derecesi ayrı bir tartışma konusu olsa da İbn Hacer iki haftalık çıkarmanın sonucunda Kıbrıslılardan 5.000 kişi öldürülmesine rağmen Memlûklerin 13 kayıp verdiğini yazmaktadır.²² Aynî'ye göre, Emir Çeribaş tarafından gönderilen mektup ve raporla kesinlik kazanan zafer haberinin Kahire'ye ulaşmasıyla büyük bir mutluluk yaşandığı, mutat olduğu üzere çarşıların süslendiği görülmektedir. Müellife göre esirlerin sayısı erkek, kadın ve çocuklar dâhil olmak üzere 1.000 kadardı. Bunlar, sultanın emri ile Aynal-eş-Şişmanî nezaretinde 18.800 dinar karşılığında *Babü's-Silsile'de* satıldılar. Ancak Aynî'nin kayıtlarında esirler dışında maddi karşılığı olan; demirden mamul eşyalar, kumaşlar, yünler ve lüks giyim malzemeleri gibi ticari emtiadan devletin ne kadar kazandığına dair fikir verecek bir bilgiye tesadüf edilmemektedir.²³

2. 3. III. Kıbrıs Seferi

Barsbay Dönemi'nde Kıbrıs'a düzenlenen iki seferde de Memlûkler başarı sağlamış, keşif yapma imkânı bulmuş ve bir anlamda nihai taarruza hazır hale gelmişlerdi. Bu elverişli durumun, Kıbrıs kralının da esaretiyle sonuçlanacak yeni bir sefer düzenleme konusunda Memlûklericesaretlendirdiği anlaşılmaktadır. İbn İyas'ın kayıtlarında seferin gerekçelerinden çok sürece odaklanıldığı görülürken, İbn Hacer'in verdiği bilgiler Memlûk Devleti'nin istihbarat konusunda da oldukça başarılı bir süreç yönetimi yürüttüğünü göstermektedir. İbn İyas'a göre 829 yılında (M. 1425-1426) Sultan sefer için gerekli hazırlıkların yapılması emrini verdi ve anılan yılın ortalarında donanma hazırlanarak sefere katılacaklar arasında görev taksimatı yapıldı.²⁴ İbn Hacer'in kayıtlarına göre ise Sultan Baybars, Kıbrıs Kralı II. Jean de Lusignan'ın Avrupa'dan yardım istediğinde bulunduğunu ve bazı devletlerin de bu talebe olumlu cevap verdiğini öğrenince hazırlıkların bir an evvel tamamlanmasını emretti. Bu emir doğrultusunda Aynal el-Hikemî (metnin başka bölümlerinde *Aynal el-Cekemî* olarak geçmektedir ki karışıklığın nedeni muhtemelen bir noktadan kaynaklanmaktadır) ve Tagribirdî el-Mahmudî'nin sefer hazırlıkları için görevlendirildikleri anlaşılmaktadır. Adı geçen komutanlardan ilkinin donanma, ikincisinin de kara birliklerinden sorumlu olduğu kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde kaynaklarda zikredilmektedir.²⁵ Yine aynı kaynaktan

21 Aynî, *age*, s. 576.

22 İbn Hacer, *age*, s. 347-348.

23 Aynî, yalnızca 1000 dinara satılan gümüş bir eşyanın değerine dair bilgi vermektedir. Konu hakkında bk. Aynî, *age*, s. 576-577; İbn İyas esirlerin satışıyla ilgili olarak Sultan Barsbay tarafından verilen emri eserine almıştır. Bu bilgilerden Barsbay'ın esirlerin satılmasını istediği, ancak baba-oğul esir durumunda olanların asla ayrı kişilere satılmamasını istediği anlaşılmaktadır. Detaylar için bk. İbn İyas, *age*, s. 101.

24 İbn İyas'a göre sefere katılacak emirler arasında; Emir-i Meclis Aynal el-Cekemî, Resünnevbe Emir Tagribirdî el-Mahmudî, Emir Tagribermiş, Emir Murad Hoca, Emir Aynal el-Ecrud, Emir Sudun ve Emir Canım el-Mahmudî gibi isimler vardı. Detaylar için bk. İbn İyas, *age*, s. 106.

25 İbn Hacer, *age*, s. 366; Kıbrıs Kralının teslim olması için gönderilen elçinin yakılarak öldürüldüğü ve Kıbrıs'a yardım için çeşitli Avrupa ülkelerinden birlikler geldiğine dair kayıtlar için ayrıca bk. İbn İyas *age*, s. 107.

ve aynı sayfada yer alan: “Sultan bu iki komutan arasında asla ihtilaf yaşanmamasını emretti.” ifadesi de dikkatimizi çekmiş olup, Memlûk Devleti’nde günümüz modern askerî hiyerarşisinde olduğu gibi kuvvet komutanlıkları arasında uyum, emir-komuta zinciri ve eşgüdümü sağlayan bir üst makamın olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir.

Kaynaklardaki bilgilerden, sefere katılacak emirlerin 100’ün üzerindeki gemi ile kuşatma için denize açıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda da değinildiği gibi Sultan Barsbay, Janus de Lusignan’ın Memlûklerin Kıbrıs tahakkümünden şikâyetle başka ülkelerden yardım talebinde bulunmasına rağmen seferin kararlılıkla devam etmesi yönünde emirler verdi.²⁶ İncelediğimiz beş kaynak sefer detayları, tarihleri, sefere iştirak eden isimler konusunda farklı bilgiler verse de, tüm kaynaklar bu süreçte yaşanan bir deniz kazasına dair malumat vermektedir. Ancak yine de kazanın neden olduğu zayıyat hakkında kaynaklardaki bilgiler muhtelif. İbn Hacer yoğun hava muhalefeti ve fırtınadan kaynaklı kazada dört Memlûk gemisinin çarpıştığı bilgisini verdikten sonra 100 at ve dokuz askerin boğulduğunu yazmaktadır.²⁷ Aynî ise ters rüzgâr nedeniyle çarpışarak batan dört gemideki atların telef olduğunu, erzak ve kumaşların kurtarılamadığını ancak insanların diğer gemilere nakledilerek kurtarıldığını yazmaktadır. Müellife göre kurtarılan askerler; Re’sün-Nevbe Emir Tagriberdî’nin, Kara Murad Hoca’nın, Şâddü’ş-Şarabhâne Emiri Yaşbek’in gemilerine ve Trablus askerlerini taşıyan gemilere bindiler.²⁸

Makrizî, dört geminin parçalandığı/kırıldığı bilgisini verdikten sonra on kişinin boğulduğunu yazmaktadır.²⁹ Makrizî’nin verdiği bilgileri tekrarlayan İbn Tagriberdî ise Kıbrıs’ı kuşatmak üzere denize açılan Memlûk filosundan dört geminin battığını söylemekte, çarpışmadan bahsetmemekte ve olayda on kişinin hayatını kaybettiğini yazmaktadır.³⁰ Eserini telif ettiği dönem göz önüne alındığında yukarıda saydığımız diğer dört kaynağı da görmesi muhtemel olan İbn İyas, boğulanlardan bahsetmekte ancak kurtulan olup olmadığı konusunda bilgi vermemektedir.³¹ Müellife göre bu haber sultanı çok üzdü ve sultan olayı tahkik ettirmek için Emir Çeribaş’ı olay yerine gönderdi. Öyle anlaşılıyor ki Memlûkler, gemilerin neden battığını, kasıt olup olmadığını, zafiyet varsa nedenlerini ortaya çıkarmak için bir tahkikat yapma gereği duymuştu.

Memlûklerde deniz kuvvetlerinin ihmal edildiğine, yalnızca zorunlu hallerde donanma inşa edilerek tehlikenin bertaraf edilmesinden sonra donanmanın çürümeye bırakıldığına dair yaygın bir görüş vardır. Ancak sefer detaylarını veren kaynaklardaki teknik bilgiler ve psikolojik durumu anlamamıza imkân verecek ifadeler düşünüldüğünde kesin olarak Memlûklerin donanmayı göz ardı ettiği yargısına varmanın aşırı genelleme olacağı kanısındayız. Çalışmaya konu olan Kıbrıs seferleri özelinde kaynakların kullandığı dil ve üslup değerlendirildiğinde; sefer planlaması ve yapılan görevlendirmelerin isabetli

26 İbn İyas *age*, s. 106.

27 İbn Hacer, *age*, s. 366.

28 Aynî, *age*, s. 579.

29 Ebü’l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Ali b. Abdülkadir Makrizî, *Kitâbü’s-Sülûk li-Ma’rifeti Düveli’l-Mülûk*, Cilt IV/II, Neşr: Muhammed Mustafa Ziyade, Matbaatü’l-Cenne, Kahire 1939, s. 720.

30 Ebü’l-Mehâsin Cemaleddin Yusuf b. Tagribirdî, *en-Nücümü’z-Zâhire fi Mülûk-ü Mısır ve’l-Kahire*, C. 14, Thk: Muhammed Hüseyin Şemsuddin, Darû’l-Kütübü’l-İlmiyye, Beyrut 1423/ 1992, s. 124.

31 İbn İyas, *age*, s. 106.

olduğu, hedef coğrafyadan alınan istihbaratın etkin kullanıldığı ve Kıbrıs'ta hem kara hem de deniz savaşlarının yapıldığı görülür. Ancak bu kayıtlar tek başına Memlûklerin gelişen deniz teknolojilerini iyi takip ettikleri sonucuna götürmemelidir. Zira Portekizlilerin Kızıldeniz'de Memlûk çıkarlarını tehdit edecek seviyeye ulaşma sürecini devletin iyi analiz edemediği ortadadır. Dönemin şartları düşünüldüğünde Osmanlıların, İtalyan denizci devletlerinin yahut çok sonradan denizlerde hâkimiyet kuran İngiltere ve Hollanda gibi devletlerin bu gelişmeleri hakkında XV. yüzyılda takip edemedikleri de bir vakıadır. Bu açıdan bakıldığında Memlûklerin kendi imkânları nispetinde ve kendi önceliklerine göre bir denizcilik politikası izlemeyi tercih ettiklerini söylemek doğru olacaktır.

Yukarıda değinildiği gibi Memlûklerin kendi imkânları ölçüsünde hazırladığı donanmayla sefere devam ettiği ve Aynî'nin kayıtlarına göre 18 Şaban tarihinde İskenderiye'den yola çıkarak 27 Şaban'da Kıbrıs'a ulaştıkları görülmektedir. Memlûk donanmasının Kıbrıs'a ulaşmasından sonra yapılan görev taksimatına göre askerlerin bir kısmının karaya çıktığı bir kısmının da denizden gelebilecek tehdiye karşı müteyakkız halde beklediği anlaşılmaktadır. 7 Ramazan tarihinde Kahire'ye gelen *Canıbek en-Nevdûrî* tarafından Sultan Barsbay'a ulaştırıldığı kaynaklarca zikredilen habere göre Memlûkler ilk olarak hendeklerle tahkim edilmiş Limason kalesini kuşattılar. Merdivenler yardımıyla kaleye çıkmaya muvaffak olan askerlerin başarılı olduğu ve bölge halkının dağlara doğru kaçtığı haberini getiren Nevdûrî, Kıbrıs kralının da yeni önlemler almakla meşgul olduğu bilgisini verdi.³² Eldeki kaynakların Memlûk ordusunun kuşatma günlüğü hakkında da bilgiler sunduğu görülmektedir. Sultana sunulan yukarıdaki rapora göre Memlûklerin, Emir Tagriberdî ve Aynal el-Hikemî komutasında iki ana kola ayrıldığı, Ramazan ayının ilk günü olan Pazar günü Mellaha'da buluşmak üzere bir strateji izlediği anlaşılmaktadır. Emir Tagriberdî komutasındaki kara birlikleriyle Kıbrıs kuvvetlerinin öncüleri arasında yaşanan çatışmayı Memlûklerin kazanmasından sonra kralın bir takviye ordu hazırladığına dair rapor aynı zamanda önemli detaylar içermektedir. Aynî'nin kayıtlarına göre; Memlûklere karşı teşkil edilen ve sayıları 10.000'i geçen bu yeni orduda, Katalan şövalyelerinin dışında ücretli bazı Türkmen taifeleri de muharip kuvvet olarak Memlûklerin karşısında yer almaktaydı.³³ Savaşın şiddetini ağdalı bir üslupla anlatan müellif bu savaşta Kıbrıs Kralı'nın üç yerden yara aldığı ve esir düştüğünü yazmaktadır.³⁴ Aynî'nin kayıtlarında rastlamadığımız ancak İbn Hacer tarafından verilen bir bilgiyi mühim görmekteyiz. Zira bu kayıtlar *Eskeniye* adıyla adada meskûn bir Venedik yerleşimi olduğunu ve bölge halkının Kıbrıs hâkimiyetinden bağımsız hareket ettiğini göstermektedir. Memlûklerden aman isteyen *Eskeniye* sakinlerinin, Kıbrıs Kralı'nın 5.000 süvari ve 7.000 piyade ile savaşa hazır olduğu yönünde verdiği istihbarat ise kuşkusuz mühimdir.³⁵

32 Aynî, kuşatma esnasında yaşanan çatışmalarda öldürülen 5 Kıbrıslı askerinin başlarının kesilerek Limason Kalesi'ne asıldığını da yazmaktadır. Detaylar için bk. Aynî, *age*, s. 580-581; İbn Hacer merdivenden ilk çıkan kişilere dair bilgiler de vermekte ve *Yaşbek Karakaş* ismini zikretmektedir. Detaylar için bk. İbn Hacer, *age*, s. 367.

33 Aynî, *age*, s. 581.

34 Aynî, *age*, s. 581; Aynî, esaret günü hakkında herhangi bir bilgi vermezken; Makrizî, 666 kişilik mühim bir listeyi ihtiva eden biyografik eserinde Kıbrıs Kralı'nın esir düştüğü günü 2 Ramazan Pazartesi olarak tespit etmektedir. Detaylar için bk. Makrizî, *Dürerü'l-Ukud*, C.1, s. 582.

35 İbn Hacer, *age*, s. 367.

3. Seferlerin Sonucu ve Kıbrıs Kralının Esaret Süreci

Kıbrıs Kralı'nı esarete götüren sürecin Memlûklerle Kıbrıs kuvvetleri arasında yapılan son savaşla doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu nedenle esaret sürecinde yaşananları, biri Kıbrıs diğeri Kahire olmak üzere iki farklı mekân üzerinden değerlendirmek doğru olacaktır. İncelenen kaynaklarda kralın esir düştüğü savaştan sonra kralın kardeşi tarafından yönetilen bir süreçten de bahsedilmektedir. Eldeki bilgiler topluca değerlendirildiğinde, kralın bir kardeşiyle beraber Memlûklerle yapılacak sefere çıkarken diğeri bir kardeşini Lefkoşa'da vekil bırakmış olma ihtimalini güçlendirmektedir. Zira savaş tarihi bize genellikle devlet adamlarının yenilgiyi de bir ihtimal olarak hesaba katarak geride vekil bıraktıklarına dair zengin malumat sunmaktadır. Geride bırakılan vekilin emrindeki asker sayısının, ek savunma tedbirlerinin, hanedana mensup kişilerin akıbetinin ne olacağına dair yapılan planlamaların her savaşta farklı olması durumu değiştirmez. Aksini gösterir bir kayda rastlamadığımız için kralın sağ kalan kardeşinin bu işi uhdesine aldığına hükmetmek mümkün görünmektedir. Yukarıda detayları verilen üçüncü Kıbrıs kuşatmasındaki son savaşta Kıbrıs Kralı'yla beraber kardeşinin ve Katalan askerlerinden büyük bir bölümünün öldürüldüğü yahut esir alındığı görülmektedir. Kıbrıs Kralı'nın esir alındığı savaş sonrasında Memlûklerin Kıbrıs'ın dört bir tarafına yayılarak köyleri talan ettiği, zengin ganimetler ele geçirdiği, çeşitli kiliselerin yıkıldığı kaynaklara yansıyan bilgiler arasındadır.

Emir Tagriberdî'nin Lefkoşa kalesini kuşatmak üzere harekete geçtiği sırada Aynal el-Hikemî'nin sahil savunması için denizde kaldığı görülmektedir. Aynî, bir taraftan Emir Tagriberdî'nin komutası altındaki kara birliklerinin Lefkoşa kalesine girerek Memlûklerin kesin zaferini ilan ettiğini, diğertaraftan sahilde tedbir alan Memlûklerin deniz muharebesinde 171 kişiyi öldürdüğünü kaydetmektedir.³⁶ Kaynaklardaki bilgiler Memlûk kuvvetlerinin bazı irtibat zafiyetleri konusunda da fikir vermektedir. Zira bir taraftan Emir Tagriberdî'nin ayan, eşraf ve tüccarla anlaşma yaptığı sırada Emir Tagribermiş komutasındaki bir grubun yağma ve talan faaliyetine devam ettiği görülmektedir.³⁷ Aynî'nin aktardıklarının aksine İbn Hacer'in kayıtlarında yağma ve talan ifadelerine rastlanmamaktadır. Süreç İbn Hacer'in kaleminde okunduğunda; büyük miktarda mal ve para ele geçirildiği, 5 Ramazan Cuma günü ezanın kilisede okunarak Cuma namazının da kilisede kılındığı görülecektir.³⁸ Kullandığımız iki mühim eserin meseleye yaklaşım tarzlarının farklı oluşunu Memlûk kaynaklarının bir zenginliği olarak görmek mümkündür. Zira Aynî konuyu değerlendirirken açıkça: "Caiz olmayan hatalar yapıldı." diyebilmektedir. Hz. Osman Dönemi'nde Muaviye'nin çabalarından Sultan Barsbay'a kadar uzanan süreçte kimsenin elde edemediği neticeye, adı geçen Memlûk hükümdarının ulaştığının altını çizen Aynî, Kıbrıs'ın fethedildiğine ve kralın esir edildiğine dair müjdeli haberi Kahire'ye getiren kişinin Emir Camibek olduğunu da yazmaktadır.³⁹ Müjdeyi alan sultanın yaşadığı büyük sevinç kaynaklardaki ifadeler ve tasvirlerden anlaşılmaktadır.

36 Aynî, *age*, s. 583.

37 Aynî, *age*, s. 583.

38 İbn Hacer, *age*, s. 369.

39 Aynî, *age*, s. 583.

Sultan Barsbay'ın, yanlarında esir halde bulunan Kıbrıs Kralı ile dönen gazilerin karşılanması için Dimyat ve İskenderiye'ye dört Tablhane Emiri ile 400 memlûk gönderdiği, seferin bazı mühim detaylarının ve sonucunun minberlerden halka ilan edildiği görülmektedir. Aynî, gazilerin 3 Şevval Çarşamba günü Dimyata'a ulaştıklarını, 8 Şevval Pazartesi günü de Kahire'ye girdiklerini yazmaktadır. Kıbrıs seferleriyle ilgili en dikkat çekici sahnelerden biri, kuşkusuz II. Jean de Lusignan'ın total bir katıra bindirilerek sultanın huzuruna çıkarılması sahnesidir. Ancak bu mühim olaya dair Aynî'nin kayıtlarında herhangi bir bilgi olmaması ilginçtir. O, sadece Kral'ın aşağılandığı ve sancağının yerlerde sürüklendiğini aktarmakla yetinmektedir.⁴⁰ Aynı şekilde Aynî'nin tanık olmadığı Kıbrıs'taki olaylara 12 sayfa ayırırken, bizzat tanık olduğu ve Kahire'de gerçekleşen olaylara yalnızca bir sayfa ayırmış olması dikkat çekicidir. Aynî'ye göre muzaffer ordu büyük bir coşkuyla şehre girmiş, Kıbrıs Kralı, ganimetler ve esirler Sultan'a sunulmuş, Sultan da kralın burçlardan birine hapsedilmesi emrini vermiştir.⁴¹

Kaynakların tanıklığına göre Memlûk tarihinin önemli merasimlerinden biri olduğu anlaşılan bu kabul ve karşılama töreninden sonraki günlerde yapılanlara dair bilgiler de mevcuttur. Mesela Aynî 9 Şevval Salı günü Sultan Barsbay'ın, ganimetlerin usulüne uygun şekilde dağıtılmasını, 10 Şevval Çarşamba günü ise elde kalan esirlerin satılmasını emrettiğini aktarmaktadır. Ancak Kahire'de yaşanan süreçle ilgili olarak müellifin kayıtlarından esir krala dair ulaşabildiğimiz tek bilgi 27 Rebiülevvel 830 Cumartesi günü sultanın emriyle hapisneden çıkarıldığına dair ifadedir.⁴² Bu kayıtlara göre Barsbay'ın esir krala iyi muamelede bulunduğu, ona hilat giydirecek iyi cins bir at tahsis ettiği söylenebilir.

II. Jean de Lusignan'nın ilk kısmı hemen, ikinci kısmı yıl sonunda ödenmek üzere 200.000 dinar tutarında bir fidye ödemeyi kabul ettikten sonra Kahire valisi nezaretinde şehri gezdiği, İskenderiye üzerinden de Kıbrıs'a döndüğü görülmektedir.⁴³ Kıbrıs Seferi'ne dair elimizdeki diğer kaynaklar Aynî'nin bıraktığı boşluğu doldurma konusunda yeterli görülebilir. Nitekim İbn Hacer muzaffer Memlûk ordusu tarafından esir sayımı yapıldığını ve yapılan sayımda 3.700 kişinin tespit edildiğini yazmaktadır.⁴⁴ Müellif, Memlûklerin 8 Şevval Pazartesi günü Bulak sahiline ulaştığında Kıbrıs Kralı ve oğlu ile Katalan Kralı'nın yeğeninin total katırlara bindirildiğini açıkça yazmaktadır. Esirleri taşıyan kafilenin bir ucunun Bulakta, diğer ucunun *Babü'l-Müderrec*'de olduğu, İbn Hacer'in açık ve güçlü tasvirinden anlaşılmaktadır. Onun anlatımına göre Kıbrıs Kralı Sultan Barsbay'ın huzuruna çıkarılmak üzere kaleye getirildiğinde başı açıldı ve yer öptürüldü. Aynı seremoni sultanın

40 Aynî, *age*, s. 584.

41 Aynî, *age*, s. 585; İbn İyas zafer haberlerinin ardından Kahire'nin süslendiğini ve 7 gün boyunca beşaret ve zafer davullarının çalındığını yazmaktadır. Detaylar için bk. İbn İyas *age*, s. 107.

42 Aynî, *age*, s. 585.

43 Aynî, *age*, s. 585; Dönemin çağdaşı olan diğer tarihçilerin eserlerinde rastlamadığımız bir ayrıntıya Makrizî'nin *Dürerü'l-Ukudü'l-Feride* adlı eserinde Jean de Lusignan'ın biyografisini anlatırken yer verdiği görülmektedir. Lusignan'ın esaret sürecini anlatan Makrizî, *Frenk konsoloslarının henüz belirlenmemiş bir miktara kefil oldukları* bilgisini vermektedir. Bu cümleden, Lusignan müttefiklerinin onu ne pahasına olursa olsun kurtarma niyeti taşıdığı anlamı çıkarılabilir. Doğal olarak durumun farkında olan Barsbay'ın da ödenmesi mümkün olan miktarı üst çitadan belirlemeye çalıştığını tahmin etmek güç değildir. Detaylar için bk. Makrizî, *Dürerü'l-Ukud*, C.1, s. 583.

44 İbn İyas esir sayısını 1500 kişi olarak göstermektedir. İbn İyas *age*, s. 108.

huzurunda tekrarlanırken Kral bayıldı. Ayıldığında *Babü'l-Kantara'dan* kendisi için hazırlanan yere götürüldü. Bir taraftan da halk izdiham halinde geçişleri izlemeye devam etmekteydi. İlk olarak emirler, ardından esirler geçiş yaptı. Müteakiben ganimetlerin geçişi izlendi. Kafilenin sonunda Kıbrıs Kralı'nın sancığı, tacı ve topal bir katıra bindirilmiş Kral zincire vurulmuş şekilde Sultan Barsbay'ın huzuruna çıkarıldı. Mekke Emiri, Osmanlı elçisi, Tunus Kralı'nın elçisi, bazı Türkmen Beylerinin elçileri de tesadüfen orada olduğu için bu sahneye tanıklık ettiler. Sultan, zaferde emeği geçen emirlere hilat giydirdikten sonra Kıbrıs Kralına 200.000 dinar ödemesi gerektiğini söyledi. Kralın kabul ettiği teklife göre bu miktarın yarısı Mısırdarken, diğer yarısı da Kıbrıs'a dönünce ödenecekti. Ayrıca her yıl Memlûklere 20.000 dinar ödenmesi de kabul edilen şartlar arasındaydı. Müellif, eserinde Memlûk hazinesinin kazanç hanesine yazılabilecek mal ve para miktarı hakkında da bilgi vermekte ve Kıbrıs Kralı'nın Sultan Barsbay'a ödeyebildiği miktarın 75.000 dinar olduğunu, ardından Kralın öldüğünü yazmaktadır. Listeye göre II. Jean de Lusignan, tekrar Kıbrıs'a Kral olarak dönebilmesi karşılığında evsafi belirlenmiş 2.000 adet kıyafet göndermeyi de taahhüt etmişti.

Kralın kişisel tasvirine dair bilgiler de veren İbn Hacer, II. Jean de Lusignan'ı şiiri seven ve şiirler yazarak onları Arapça'ya tercüme ettiren birisi olarak tanıtmaktadır. Hatta Sultan Barsbay, esir kralın yazdığı bir şiiri çok beğenmiş ve onu affetmişti.⁴⁵ Bu yargının gerçeği tamamen yansıtmadığı, sultanın politik nedenlerle ve rasyonel düşünerek onu affettiği, istediğini aldıktan sonra da serbest bıraktığı kanısı taşımaktayız. Sonuçta Kıbrıs Kralı II. Jean de Lusignan bir süre Kahire'de kaldıktan sonra İskenderiye geçmiş, orada 2.500 kişilik bir askerî birliğin *Akboğa et-Timrazî* yönetimindeki gösterilerini hayranlıkla izlemiş ve adaya dönmüştür.⁴⁶ İbn İyas Kıbrıs Kralı II. Jean de Lusignan'ın tacının Sultan Barsbay tarafından verilen bir emirle *Medresetü'l-Eşrefiyye'nin* kapısına asıldığını ve kendi döneminde bu tacın halen orada asılı durduğunu yazmaktadır.⁴⁷ Kıbrıs Kralı II. Jean de Lusignan Memlûk sahil kentlerini yağmalatmış ve yağmacıları himaye etmişti. Üstelik barış teklifinde bulunan Memlûk elçisini de yaktırmıştı. Lusignan'ın tüm bu eylemlerinin bedelini, esir edilip topal bir katıra bindirilerek, taşsız ve Sultan Barsbay'ın haraçgüzarı olarak Kıbrıs'a dönmekle ödediği söylenebilir.⁴⁸

45 İbn Hacer, *age*, s. 369-370; Törende hazır bulunan elçiler hakkında İbn İyas da hemen hemen aynı bilgileri vermekte ve bu törenden daha görkemli herhangi bir tören yapılmamış olabileceğini yazmaktadır. Detaylar için bk. İbn İyas, *age*, s. 108.

46 İbn Hacer, *age*, s. 370-371.

47 İbn İyas, *age*, s. 109.

48 Makrizî, Lusignan'ın hal tercümesini de içeren biyografi kitabında: "...Kıbrıs'a döndü, memleketinde ölümüne kadar krallık yaptı. 835 yılına kadar bize vadettiklerinin çoğunu yerine getirdi ve onun ölüm haberi bize ulaştı". ifadelerini kullanmaktadır. Esaret süreci ve Jean de Lusignan'ın ölümü hakkında bk. Makrizî, *Dürerü'l-Ukud*, C.1, s. 583.

Sonuç

Doğu Akdeniz'in kontrolü açısından mühim bir mevki işgal eden Kıbrıs, Haçlı Seferleri sırasında İngiliz Kralı Aslan Yürekli Richard tarafından işgal edilmiştir. Müteakip süreçte ada önce Templier Tarikatı'na tahsis edilmiş, sonra da Guy de Lusignan'a bırakılmıştır. Haçlı motivasyonunun da etkisiyle Kıbrıs, zamanla İslam devletlerine karşı yürütülen saldırıların koordinasyon merkezi haline gelmiştir.

Memlûkler, bağımsızlıklarını kazandıktan kısa bir süre sonra hilafeti himaye eden bir güç haline gelmiş, Haçlı ve Moğol tahakkümüne karşı mücadeleyi de bir devlet politikası haline getirmiştir. Baybars, Kalavun ve Eşref Halil dönemlerinde tedrici olarak bölgedeki Haçlı varlığına son verilmesine ve Muhammed b. Kalavun'un izlediği etkin politikaya rağmen Kıbrıs adası Memlûklerin Akdeniz politikasında bir tehdit unsuru olmaya devam etmiştir. Papalık tarafından temel stratejisi belirlenen ve Memlûkleri bir kara devleti olarak kalmaya zorlama politikasında da Kıbrıs, mühim bir rol oynamaya devam etmiştir. Papalık tarafından belirlenen politika Memlûkler kadar, Memlûklerle ticaret ortağı olan güçlerin de zararına sonuçlar doğurduğu için İtalyan şehir devletleri Papa'nın ambargosuna uymamışlardır. Ancak zaman zaman Kıbrıs merkezli baskınlara maruz kalan Memlûkler, bir taraftan ticari menfaatlerini koruyarak Akdeniz'de etkin bir güç olmaya, diğer taraftan da İslam dünyasının hamisi olma rolüne uygun adımlar atmaya çalışmıştır. Sonuçta Sultan Barsbay Dönemi'nde Kıbrıs'a yapılan üç deniz seferi ada Memlûklerin haraçgüzârı olmuştur.

1424-1426 tarihleri arasında adaya yapılan üç deniz seferi hakkında bilgi veren Memlûk tarihçilerinin eserlerinde seferlerin genel seyrinin paralel anlatımlarla kaynaklara yansıdığı müşahede edilmiştir. Kaynaklardaki farklı bilgilerin daha ziyade sayısal veriler olduğu, farklı istatistiklerin de makul ve izah edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür. Seferlerin nedenleri, gelişim seyri ve sonucu hakkında akıllarda soru işareti bırakabilecek bir anlatıma tesadüf edilmemiştir. Tercümelerini yaparak mukayeseli bir anlatımla metinde sunmaya çalıştığımız kaynaklarda Sultan Barsbay'ın Kıbrıs Seferleri'nde dinî motivasyon ve tasvirlerin yoğun olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Memlûk askerlerinin *mücahit*, adayı müdafaa edenlerin de *küffar* olarak nitelenmesi, dinî motivasyonu ortaya koyan güçlü kanıtlar olarak değerlendirilmiştir. Tüm kaynakların ittifakla belirttiği bir husus da Memlûklerin denizciliği tamamen ihmal ettiğine dair yaygın fikrin tekrar gözden geçirilmesini gerektirecek türdendir. Zira Sultan Barsbay'ın; Trablus, İskenderiye, Dimyat ve Beyrut gibi kentlerde gemi inşası için verdiği emirler en azından adı geçen kentlerde tersanecilik faaliyetlerinin belli bir düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

Lusignan yönetimine seferler öncesi ve sırasında Avrupa'nın çeşitli yerlerinden yardım gelmesi, Memlûkler gibi Kıbrıs yönetimi için de dini motivasyonun önemli olduğuna işaret etmektedir. *Eskeniye* bölgesinde meskûn olan bazı Venedik kuvvetlerinin Memlûklerle işbirliği yapmasını yahut bazı Türkmen gruplarının adayı müdafaa etmek için Lusignan yönetimine yardım etmesi istisna teşkil eden hususlar olarak değerlendirilmiştir. İncelenen kaynaklarda Kıbrıs Kralı II. Jean de Lusignan'ın topal bir katıra bindirilerek Kahire'de teşhir edilmesi ile ilgili sahnelerin son derece canlı tasvirlerle verildiği görülmüştür. Elde edilen ganimetin miktarı, bu ganimetin nasıl değerlendirildiği, esirlere uygulanan muameleye dair usuller de kaynaklara yansımış, görkemli zafer kutlamalarına tanık olan ülkelerin elçilerine

de telif edilen eserlerde yer verilmiştir. Sonuç olarak Kıbrıs Kralı II. Jean de Lusignan'ın yapılan üç deniz seferi ile mağlup ve ağır bir savaş tazminatı ödemeye mahkûm edildiği, kraliyet tacını Mısır'da bırakarak ülkesine döndüğü söylenebilir.

Kaynakça

- Ayaz, Fatih Yahya, *Memlük-Kıbrıs İlişkileri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2016.
- el-Aynî, Bedreddin Mahmud b. Ahmed, *Ikdü'l-Cûman fi Tarihi Ehli'z-Zaman*, C. 19, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA) Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi, No:2396.
- el-Makrizî, Ebü'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Ali b. Abdülkadir,(1939). *Kitâbü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l-Mülûk*, Cilt IV/2, Muhammed Mustafa Ziyade (neşr.), Matbaatü'l-Cenne, Kahire 1939.
- Dürerü'l-Ukudü'l-Feride fi Terâcimi'l-Ayani'l-Müfide*, Thk: Mahmud el-Celilî, Darü'l-Garbi'l-İslamî, Beyrut 1423/2002.
- İbn Hacer Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed, *İnbâü'l-Gumrbi-ebnâi'l-Umr*, C. 3, Thk: Hasan Habeşî, Cumhuriyyetü Mısır el-Arabiyye el-Meclisü'l-A'la Li's-şüûni'l-İslamiyye, Kahire 1396/1972.
- İbn İyas, Ebü'l-Bereket Zeynüddin Muhammed b. Ahmed, *Bedai'üz-Zühûr fi Vekâyii'd-Dühûr*. Cilt 1/I, Muhammed Mustafa, Thk: Müessesetü'r-Reyyan el-Ma'hedü'l-Almani li'l Ebhasi's-Şarkıyye, Beyrut 1431/2010.
- İbn Tagribirdî , Ebü'l-Mehâsin Cemaleddin Yusuf, *en-Nücûmü'z-Zâhire fi Mülûk-ü Mısır ve'l-Kahire*, XIV, Thk: Muhammed Hüseyin Şemsuddin, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1413/1992.
- Ostrogorsky,Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, Çeviri: Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2015.
- Şeşen, Ramazan, “Dâviyye ve İsbitariyye”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 9, 1994, s. 19-21
- Üstün, Ergun, “Memlük Devleti'nin Kıbrıs'ı Hâkimiyeti Altına Alması”, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 2018, s. 26-42.

EXTENDED SUMMARY

The island of Cyprus, which has been the scene of clashes of influence between different powers for the dominance of the Eastern Mediterranean throughout history, seems to have gained a new mission during the Crusades. The main reason for this is that the island was an important supply point and logistics centre between the Crusader world and the Levant region. Cyprus has been the scene of struggles for dominance since ancient times due to its important position in the Eastern Mediterranean. From the Phoenicians to the present day, historical documents testify that regional or global powers have made various attempts to own the island for geopolitical and geostrategic reasons. When we look at the issue under the conditions of the Middle Ages, we can see that Cyprus played the role of an outpost of the West in the struggles for dominance that gained a new dimension in East-West relations after the Crusades. It may also be said that Cyprus was a centre that supported piracy activities for the Mamluk State.

Since the Mamluks saw themselves as the protector of the Muslims of the world with the restoration of the caliphate in Egypt from Sultan Barsbay onwards, it is clear that Cyprus-based piracy activities can be considered as a loss of prestige for the Mamluks beyond economic losses. When we look at the main sources and research works, it is seen that there were piracy activities supported from Cyprus before the establishment of the Mamluks, during the foundation years of the Mamluks and until 1426 when the conquest of the island took place. Although the Mamluk response to these activities was closely linked to internal politics, the Mamluks tried to respond to each attack militarily, politically, diplomatically or economically. Having eliminated the last Crusader presence in the Levant - Acre - it can be said that the Mamluks ranked high in the definition of enemies not only for Cyprus under the Lusignan dynasty, but also for the western powers that established the Crusader counts and kingdoms in this region. Indeed, the available sources reveal that during the captivity of the King of Cyprus in Cairo, the consuls representing western countries vouched for an undetermined amount of ransom to rescue Jean de Lusignan. This information proves that the Crusader-motivated western powers were ready to rescue the captive king from the Mamluks at any cost.

The priority of Barsbay and Qalavun during the establishment and organization years of the Mamluk State was undoubtedly to establish the state on solid foundations. In line with this policy, institutionalization was naturally prioritized. Although struggles based on land forces came to the fore in foreign policy, steps were also taken to strengthen the naval forces in cases where naval support was required. In addition, diplomatic relations were established with the powers defined as rival or enemy elements, and agreements were entered into with different states. In the reign of Muhammad b. Qalavun, which is considered as the peak of the Mamluk State in almost every respect, it is seen that some steps were taken to strengthen both land and naval forces with the relative elimination of the malfunctions arising from the Mamluk system. The navy organized by Muhammad b. Qalavun for the capture of Arwad Island, where some of the Crusaders took refuge after the conquest of Acre, proves that the view that the Mamluks completely neglected maritime affairs does not reflect the truth. However, in this state where political stability was very important and the Mamluk system directly affected all institutions, weaknesses were experienced in the navy

as in every field in the post-Muhammad b. Qalavun period. Although the deterioration of the Mamluk system accelerated in the period beginning with Sultan Barquq, it can be said that the importance of the navy increased. In fact, the steps taken by foreign powers in the field of maritime forced the Mamluks to take measures to become more powerful at sea. In addition to the strategic, security and economic dimensions that pushed Sultan Barsbay to organize the Cyprus expedition, the religious dimension in which the Mamluks positioned themselves in the Islamic and western world should not be overlooked. Zāhir Barsbays' restoration of the caliphate in Egypt or the portrayal of the Mamluks as the patronizing power of the Islamic world in diplomatic documents during the reign of Muhammad b. Qalavun are also related to this. For the aforementioned reasons, during the reign of Sultan Barsbay, the Mamluks conquered Cyprus with their naval expeditions between 1424-1426 and captured the King of Cyprus, Jean de Lusignan II. This study includes a comparative evaluation of the Cyprus expeditions during the reign of Sultan Barsbay by focusing on Aynī's records and translating the writings of al-Maqrizī, Ibn Hajar, Ibn Tagribirdī, and Ibn Iyas. It has been observed that religious discourses about the campaigns are used extensively in the sources, and Mamluk soldiers are called mujahidin and the defenders are called heathen. The capture of the holy cross in Cyprus by the Mamluks is also described in an epic style. The unanimous language used in the sources shows that the sole motivation for the Cyprus expedition was not the sack of Alexandria or compensating for the losses suffered by the Mamluks in the piracy attacks on the Syrian coast. Although the 5 sources provide different information on the details of the expedition, its dates, and the names of the participants; all sources provide information on a naval accident that occurred during this period. Nevertheless, the information in relation to the casualties caused by the accident varies. Excluding the naval accident, it is seen that the Mamluk State captured the King of Cyprus, Jean de Lusignan, at the end of a well-organized process, put him on a lame mule, took him through the streets and sentenced him to pay a large ransom. The sources provide detailed information about the exhibition of not only the King of Cyprus but also the large booty of war captured during the siege. After Jean de Lusignan II agreed to pay a ransom of 200,000 dinars, the first part to be paid immediately and the second part at the end of the year, he toured the city under the supervision of the governor of Cairo and returned to Cyprus through Alexandria. With three naval expeditions, King Jean de Lusignan II of Cyprus was not only defeated and paid a heavy war reparation, but also left his royal crown in Egypt and was able to return to the island as the ruler of a tributary state that recognized the supreme sovereignty of the Mamluk State.